

مقوله حکمرانی
داده و مواردی
مانند حق
بهره برداری و
مالکیت داده
موضوع کلیدی در
بحث تنظیم‌گری
هستند

ضرورت تنظیم‌گری برای کسب و کارهای داده‌محور و الزامات حقوقی و قانونی

در حوزه قانونی و حقوقی کسب و کارهای داده‌محور، موارد فراوانی وجود دارد که نیازمند تنظیم‌گری مناسب هستند. عدم توجه به الزامات و زیرساخت‌های حقوقی، یک مانع اساسی و مهم در رشد کسب و کارهای هر حوزه به شمار می‌رود. این موضوع در مقوله داده از اهمیت بیشتری برخوردار است.

اولین موضوع در این رابطه استاندارد سازی داده است. معمولاً منابع داده‌ای و جریان‌های داده‌ای از لحاظ تعداد، متنوع و از لحاظ فرمت و محتوا، غالباً نامتجانس و ناهمگون هستند و حتی در محیط‌های مختلف مانند سرورهای محلی یا فضای ابری هستند. این وضعیت با توسعه کلان داده و تنوع داده‌ها تشدید می‌شود. همچنین در تحول دیجیتال داده‌محور نیز یکی از چالش‌های جدی که وجود دارد، چگونگی مواجهه با این درجه از تعدد، تنوع و عدم تجانس در داده‌ها است. لذا استانداردها و قالب‌های یکسان داده و یکپارچه‌سازی آنها یک چالش متداول و همه‌گیر در سیستم‌های اطلاعاتی است. در حالی که نیاز است کسب و کارهای داده‌محور این چالش را به سمت مشتری منعکس نکرده و تجربه مشتریان را در بهره‌برداری و تحلیل داده دچار مشکل نکنند. به عبارتی، سمت مصرف‌کننده داده، باید خدمات داده‌ای، تحلیلی و اطلاعاتی یکپارچه و استاندارد دریافت شود.

موضوع بعدی مدل‌های مشارکتی داده‌محور و نحوه بهره‌برداری اقتصادی از به اشتراک‌گذاری اطلاعات است. اینکه در جریان داده‌ای و دسترسی به منابع داده هر یک از فعالیت‌های مربوط به داده (تولید، جمع‌آوری، پردازش، تحلیل، ...) می‌تواند یک کسب و کار با مدل‌های اقتصادی متنوع باشند. ولی موضوع مهم‌تری که وجود دارد مدل مشارکتی بین این فعالیت‌ها و سهم هر یک از آنها در کل زنجیره ارزش کسب و کارهای داده محور است. روش‌های اعلام تعرفه دسترسی به داده، حق اشتراک و نوع توافق قراردادی، از موضوعات مربوط به مدل اقتصادی و مشارکتی این حوزه هستند.

با وجود این، مقوله حکمرانی داده و مواردی مانند حق بهره‌برداری و مالکیت داده، موضوع کلیدی در بحث تنظیم‌گری هستند. به صورت کلی استفاده مناسب از داده‌ها تنها یک مسأله فنی نیست. یعنی علاوه بر اینکه نوع الگوریتم، ابزار و فرآیندی برای حل مسأله استفاده می‌شود، موضوعات حقوقی و مدیریت و حکمرانی نیز مهم است. بنابراین باید از اتخاذ تصمیمات درست و مناسب برای مدیریت داده‌ها و استفاده از آنها اطمینان حاصل شود. حکمرانی داده به معنای تنظیم سیاست‌های داده است که این سیاست‌ها در مورد نحوه جمع‌آوری، ذخیره، پردازش و بهره‌برداری داده‌ها اعمال می‌شود. این سیاست‌ها تعیین می‌کند که چه کسی می‌تواند به چه نوع داده‌ها و با چه نوع مجوزهایی دسترسی داشته باشد. به عنوان نمونه یک کسب و کار می‌تواند داده‌های هویتی یا رفتاری کاربر را مورد استفاده خود قرار دهد؟ می‌تواند در اختیار کسب و کارهای دیگر قرار دهد؟ خوشبختانه در چند سال اخیر قوانین و مصوبات حقوقی مناسبی در خصوص موضوعات مرتبط با تنظیم‌گری داده انجام گرفته یا در حال انجام است که از این موارد می‌توان به قانون مدیریت داده‌های ملی مصوب مجلس یا اسناد سیاستی مربوط به حکمرانی داده اشاره کرد. البته تا تکمیل مصوبات حقوقی پشتیبان و اجرایی شدن سیاست‌های مربوطه نیازمند اقدامات جدی و گسترده‌ای می‌باشد؛ به عبارتی در حوزه تنظیم‌گری داده در ابتدای مسیر هستیم و راه درازی در پیش داریم.

گذشته انجام شد. به این صورت که شخص با وارد کردن کد ملی در سامانه فروش بلیت رجا، اطلاعات هویتی را به صورت خودکار دریافت می‌کرد. در سال‌های بعدی با به اشتراک‌گذاری اطلاعات سیستم فروش در قالب API برای شرکت‌های ارائه دهنده خدمات دیجیتال، امکان خرید بلیت برای کاربران توسط شرکت‌های دیگر غیر از سایت رجا مانند علی بابا، اسنپ، آپ و... فراهم شده که نمونه دیگری از توسعه کسب و کارها بر اساس تبادل داده است. این امر منجر به تنوع در خدمات و ایجاد یک فضای رقابتی و توسعه خدمات با کیفیت شده که در نهایت با افزایش رضایت مردم در دریافت خدمات، منافع جمیع ذینفعان را به همراه دارد. راه‌اندازی گذرگاه ملی تبادل داده یا GSB در چند سال گذشته در دولت، امکان تجمیع جریان داده‌ای و تراکنش‌های بین دستگاهی در دولت را فراهم کرده است. به طوری که در سال گذشته بیش از چند میلیارد تراکنش بین دستگاه‌ها انجام شده است. نتیجه این امر توسعه خدمات دولت الکترونیک و ارتقای کیفیت ارائه خدمات برای شهروندان است. علاوه بر این، با امکان ارائه برخی خدمات در رجا به کسب و کارها مانند احراز هویت کاربران، مشکلات برخی پلتفرم‌های کشور برطرف شده است. این گذرگاه خدمات عمومی دولت PGSB که به ارائه خدمات میان دستگاه‌های اجرایی و کسب و کارهای می‌پردازد، در سال گذشته به بیش از ۶۰۰ کسب و کار خدمات تراکنش داده‌ای ارائه نموده که مجموعه‌هایی مانند اسنپ، بیشترین گیرنده خدمات PGSB بودند. این خدمات برای کسب و کارها در احراز هویت کاربران و فراهم کردن امنیت بهتر نیز بسیار مؤثر بودند.

نقش کسب و کارهای داده‌محور در توسعه دولت به مثابه سکو Gaap

در چند سال اخیر عموماً دولت‌هایی که به دنبال توسعه خدمات دیجیتال در سطح اول دنیا هستند، سعی دارند با روش‌های متنوع (مجموعه داده، API و...) داده‌های دولتی را در اختیار کسب و کارها قرار دهند. این امر، هم منجر به ارائه خدمات با کیفیت‌تری می‌شود، هم منجر به توسعه اقتصاد دیجیتال و درآمدزایی برای بخش خصوصی می‌گردد.

دولت به عنوان سکو یا پلتفرم (Platform as Government) یا GAAP مفهومی است که سازمان‌های دولتی و غیردولتی را قادر می‌سازد نسل جدیدی از خدمات دیجیتال عمومی را ارائه نمایند. در این رویکرد دولت نقش واسطه را ایفا می‌کند؛ هماهنگ کردن بازیگران اکوسیستم، تسهیل مشارکت و ایجاد ارتباط بین کاربران و ارائه دهندگان خدمات از جمله وظایف دولت به عنوان واسطه است.

دولت به مثابه سکو، با الگو گرفتن از کسب و کارهای دیجیتال مبتنی بر پلتفرم، سعی دارد تحولی در رویکرد دولت به خدمات عمومی ایجاد شود که در ادامه منجر به بهبود کیفیت خدمات دولتی و در عین حال کاهش هزینه خواهد شد. برخی ویژگی‌های دولت به مثابه سکورامی توان داده‌محوری، باز بودن، به اشتراک‌گذاری منابع، تعامل پذیری و محوریت بخش خصوصی در خدمت نام برد. ابعاد دولت به مثابه سکو می‌تواند فناوری، داده و اکوسیستم نوآوری باشد که در راستای توسعه و بهبود خدمات دیجیتال دولت هستند. به عبارتی دیگر می‌توان گفت یکی از وظایف اصلی دولت‌ها در حکمرانی دیجیتال، پیاده‌سازی مدل دولت به مثابه پلتفرم (Gaap) است، یعنی اینکه دولت، پلتفرم‌های بزرگی را در فضای مجازی فراهم آورد تا کسب و کارهای خرد توسط بخش خصوصی و اقشار مردم در بستر آن شکل بگیرد. به عبارتی کسب و کارهای داده‌محور مانند ستون فقرات نقش اساسی در تحقق دولت به مثابه سکورا دارند.